

ORGANUL

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. XL.

4 Octovre. 1847

VIENA, despre liberaletatea M. Sale a Imperatului foile érase aducu inscientiarea cum cá spre edificarea unei Case noue pentru nebuni s'a induratu gratiosu a asemná un giümetate milionu de fl.

—Maiestatea Sa imperatulu se mai îndură a a placidá o suma de trei mii fl. c. m., ca sese impartésca între seracii dein Viena in diu'a cununii Inaltiei Sale c. r. Serenisime Donne Arciducese Elisabeta.

—Se mai îndură pre gratiosu a se invoí, ca c. r. Camerariu Franciscu Comite de Bethlen se pota acceptá si portá crucea de onore a ordului Joanieloru.

(W. Z.)

—O inscientiare sicura dein Viena ne indrépta corespondenti'a dein Nr. XXXIV catu e pentru ucigatoriua parochului si canonicului de r. gr. ~~D. Prastawsky~~, ca ei acela dupa cosi impleni fapt'a fora lege se omori si pre sine, si mai tardiu in Brigittenau se aflá inceputu de vermi. Si se adevéri ca a fostu cantoriulu serbescu, si nu romanu precum scrisese o corespondentia in gazet'a germana dein Brasiau.

CLUSIU, 5 oct. st. n. in Siedenti'a dietale XCI dupa adevérea articolului de lege adusu in obiectulu politiei rurali, se intemplá érase de se comendara cativa insi se capete indigenatu si nobiletate armale. Deintre SS. si OO. descoperira mai multi, cum cá nu voru a se sculá asupra persoanei nimerui, inse fiendu cá comandárele ajungu in nemarginime, fora se fia cercetate—esaminate—voiescu, ca se le puna piedeca. De ci satorira: cum cá de ora ce SS. si OO. acum de curundu pre Deputatiunea Sistemateca o îndatorira, se astérna proiectu de lege regulatoriu de requisitele impamentenirei, mai multu nu voru se accepte pre cineva, pana ce deputatiunea denumita nu va esaminá pre cei ce sunt de ase comandá. Intr'aceea cu ocasiunea acesta spre a capetá nobiletate armale se mai comandara: Rudolfu Reichetzer Capitani de Cavaleriá usiora la husarii imperatesci, Fr. Fillenbaum si Otto Honnamon consiliari tesaurariali, Samuele Méhes profesoriu si deputatulu cetatei Clusului, Carolu Méhes montanistu, in urma Franciscu Liszt artistu. Dupa aceea se cetíra mai multe representatiuni si articli de lege proiectati in obiectulu indigenatului in limb'a ungresca. SS. si OO. de ora ce in Rescriptulu regiu dein urma nu se atinge ca si representatiunile se potu scrie in limb'a ungresca, spre luarea a mente a Exc. Sale a Presidentelui in cea autaiu representatiune tramitienda in susu voru se esprime cum cá compunerea representatiu-

niloru in limb'a ungresca o facu dein gratiosu a invoire a M. Sale. Dupa aceea un deputatu dein Comit. Szolnokului de mediulocu proiectá, ca la diet'a Ungariei, ce se va deschide in 7 noemvre urmatoriu, de între jurisdicitiunile partiloru si Comitatul Szolnokului fiendu chiámatu, intrebarea acesta catu mai curundu se se propuna de obiectulu dilei, ca Staturile tieriei se decérna deplinu sortea dubia a partiloru SS. si OO. partiúra dein impreuna proiectulu acest'a si despunerea catu e pentru acestu obiectu inainte de tote o aflara de lipse; si ca se fia siguri de pertractarea catu mai curundu, statufra, cum cá dupa inchiarea propusei legi urbariali numai de catu se voru suatui despre cercustarea partiloru.

Siedenti'a de astadi a fostu scen'a fenomeneloru viforose. Un deputatu dein Kézdi-Vásárhely, cá ci, precum dicea, descopeririloru libere s'a opusu terorismu, si fú defaimatu inaintea tramitictoriloru sei, acusá greu person'a a doi deputati secuesci. Acestui deputatu numai la capetulu Siedentiei a datu siru Exc. Sa Presidentele, cá ci dein inceputulu dechiaratiunei cercate de a o insirá mai de multe ori se vediu, cá aceea nu se tiene de obiectulu dilei, ba neci in dieta n'are locu. Spre cuprinsulu cuventárei lui Exc. Sa Presidentele facu mai de multeori insemnarea, cum cá nu se siede in Sal'a tieriei, ér spre vetematoriele spresiuni, cum cá acelesu necrutatorie, pre deputatulu cuventatoriu indreptandulu la ordu si între marginile cuvententiei. Cuprinsulu si spresiunile cuventárei turburara animele si atitiara pre mai multi spre erumperi amare. Continuarea cuventárei vetematorie mai de multe ori prein larma sgomotosa fú cercata se se impedece. In urma si Exc. Sa Presidentele, precum disese, saturanduse de ce e pre multu si preste capu, prein poterea data de lege a pusu capetu cuventárei, si Siedenti'a, macar' cá unii cerusera cuventu, o inchiá.

Clusiu, 7 oct. st. n. in Siedenti'a dietale XCII dupa adevérea protocolului si cetírea protestárei unui deputatu dein Comit. Dobucei in contra numirei de „pamentu sasescu“ ce ocure in proiectulu de lege a politiei rurali se inchiá cert'a între deputatulu Scaunului dein Odorheiu si Kézdi-Vásárhely si apoi se cetíra in limb'a ungresca cateva proiecte de lege si representatiuni in obiectulu impamentenirei si capetárei de nobilitate armale a unoru insi, precum si proiectulu de lege, ce suna despre alegerea comisiunei pentru impacarea diferentiei metali între Transilvania si Comit. Bihar. Scrisorile aceste Exc. Sa Presidentele spre comunecare pre-

in o deputatiune le tramise Guberniului r. Un deputatu al Cetatei de Balta aster-nu inaintea SS. si OO. proiectula seu despre expropriatiune impreuna cu un proiectu de lege despre aceea, carea fu partinita de toti.—Mai incolo se ceti inscientiarea si operatulu Deputatiunei Sistemice despre eredirea in linia dreapta, si cererea opiniunei despre culegere-a articliloru de lege incoce de a. 1669. Se mai ceti si respunsulu Guberniului r. in care da deslusire, ca pentru ce nu s'a datu asistentia militare in caus'a cuprinselorlu pamenturi urbariali dein Distr. Fagarasiului.—Deputatulu Clusiuului asternu gravamele opideloru taxali, pentru ca Guberniulu r. demanda ca diurnulu, cese platesce deputatiloru de dieta se se reintorca in Cass'a tierעי, spre a carei pertractare Exc. Sa Presidentele apronise, ca in tempulu seu va dá siru; ér' obiectele enumerate pana aci s'au datu la dictatura. In urma se facura cunoscute nescce carti de nobilitate armale date la maimulti insi bine meritati, precum si privilegiulu datu cetatei Brasioului pentru fundarea unui institutu de credetu, si dupa ce Guberniulu r. a retramisu scrisorile comunecate, si SS. si OO. acceptandu indreptarile facute in acele, se dédera spre purizare. Siedenti'a dein 8 oct. remasa pentru angustimea locului, o vomu dá in numerulu venitoriu.

De ora ce articlii de lege urbariali incepuramu ai publicá in textulu latinescu, in care s'au fostu representatu Maiestatei Sale, acum socotimu a fi cu cale se comunecamu scimbările mai esentiali pana ce amu poté fi in stare de a publicá toti articlii si in limb'a nostra.

In I proiectu de lege afora de prescurtările dein § 1 nu e neci o schimbare.

In II proiectu de lege.

§ 1 Maximulu intenderei tienutulu dein la-untru de la 800 e radicatulu la 1200 stengeni □.

§ 2. Clasificarea satelor e insirata destinsu de catimea constitutiveloru urbariali.

§ 4. Intenderea constitutiveloru e satorita nu dupa locuri, ci preste totu, anume dupa principiulu oscilatiunei facutu de Deputatiunea Sistemica in modrulu urmatoriu:

	Arature	Fenatie
I Clase	4—10 jug.	2—4 jug.
II „ „	6—12 „	3—5 „
III Si unde se afla si IV clase)	7—14 „	4—6 „

§ 6. Catetimea intrecatoria ce ar fi se remana dupa intregirea constitutiveloru urbariali Maiestatea Sa ordena, ca aceea se se lase la coloni lenga servitiu distinctu de 12 si nu de 7 ani.

Dein III proiectu de lege a remasu § 14, in care SS. OO. pentru deschiderea boltei staturu trei sorti de taxe pre anu adeca: 15—10 si 5 fl. In loculu acestoru M. Sa in § 10 pentru deschiderea boltei fora destingere ordena, ca colonulu pre anu se platésca 5 fl.

In VI proiectu de lege § 2 servitiulu inquiliniloru de pre 12 dile e scaritu la 6.

In VI proiectu de lege § 1 domnulu pam. dein 12 óa perde 2.

In XII proiectu de lege § 15 dupa socotentia M. Sale catu e pentru obiectulu acest'a aretata in Rescriptulu r. gr. (vedi Nr. XXXIX), a remasu afora salariulu de 200 fl. desiptu pentru asesorii si notarii urbariali.

FRANCIA.

PARIS, 10: 22 sept. Marescalculu Soult in urma s'a retrasu si dora pentru totu dea una dein vietia publica, D. Guizot castigá si formaliter presidiulu in Cabinetu, dupa ce in faptulu portá tempu indelungatu. Marescalculu Soult in a sa carare politica de trei ori fuse presidente al Cabinetului, de trei ori ministru de bataie si o data ministru al lucrurilor de afora. Se crede ca se va denumi de gubernatoriu al Casei invalidiloru, (spre ce, precum spunc o alta scire, nu pre arata plecarea) si spre mai mare insemnare ise va da si rangulu de Conetable mare, care rangulu dupa alui morte pote ca va trece la vre unulu dein principii regii.

Monitoriulu Algerianu dein 3: 15 sept. spunc despre macelarea adoue triburi emigrate dein Algeria, caroru imperatulu marocanu le dede un tienutu aprope de Fez, de unde se departara, ca se se impreune érasu cu Abd-El-Kadir. Celu mai nou numeru dein Jurnal des Débats publica o epistola dein Gibraltar cu datu de 11 sept. carea adeveresce inscientiarea mai de susu, si adauge: ca dupa macelarea a celorlu doue triburi principele imperatescu dein Marocco, Sidi Mohamed atacá insusi pre emirulu si in drumulu catra Taza l'a sj invinsu. Abd-El-Kadir, carele neci o data n'a cuprinsu cetatea acesta, s'a retrasu numai de catu in pamentulu Beni Said, ci fu si aici persecutatu si batutu, pana ce in urma scapa in desiertulu Angad. Se dice ca ar fi greu ranitu, si prestigiulu ar fi peritu de giumentate intre cei de o fede cu elu.

GRECIA.

ATENA, 5: 17 sept. Luni ce trecu se in templu ingroparea Presidentelu primariu Joane Colettis, cu o solenitate de carea Grecia de multu n'a vedutu. Acea tienu 6 ore. Cadavrulu s'a portatu ne acoperitu; cele mai inalte dregatorii militare si lu-petrecura. Totu clerulu purcedea inainte; Corpulu diplomaticu in uniforma, Senatulu, Camer'a, toti oficialii si poporu ne numeratu mersera pre giosu cale forte lunga dela cas'a repausatulu pana la basereca Irinei. Ministrii pasiau lenga cadavru, precum si Oficiarii primari, carii, pre perina de porfira veneta tivita cu argintu duceau crucile mari si ordurile repausatulu. In baserica se facu binecuventarea—consecratio—si profesoriulu plenu de merite Bamba tienu o cuventare amesurata; apoi urma scen'a misicatoria acelu dein urma remasu bunu. Toti se indesuiau inainte, ca se sarute inca o data pre barbatulu nobile mare-animosu, carele jacea cu liniamente ne stramutate si adencu-seriose in portu nationale frumosu si pretiosu. De la baserica era se fia dusu cu carulu; earulu de doliu cu patru cai negri era de facie,—inse oficiarii nilu lasara de la sine, silu dusera ei pana la indestulu departatulu cemeteriu in partea demiédiadi a cetatei, petrecundulu toti ca mainainte. Tote boltele erau inchise, tote maestriele incetara, tota cetatea mergea impreuna, si dein tote locurile se aflara deputati, carii potura sosi. In cemeteriu se tienura mai multe cuventari. Dupa ce se inchiara salvele tunurilor, pre ceriu se areta o tempestate marétia si tunetulu ceriului puse capetu la scen'a trista apamentulu. Se vedura barbati si femei plangundu, si pre faciele toturoru se vedea scrisa superarea adenca. Sir E. Lyons inca se afla de facie

cum se cade pana in capetu. Multi dein dusmanii cei mai ferbinti ai reposatului ipetrecura cadavrulu. Numai patru insi lipseau: Maurocordatos, Metaxas si redactorii: Levidis si Domando. Regele de perderea ast'a cutremuratu pana la anima, intru un tonu misicatoriu si maiestosu ordena prein tota tier'a doliu de 5 dile.—Camer'a sia alesu de Presidente pre Calliphronas dein Atena, er' de Vicepresidenti pre Michaela Jatros dein Nauplia si pre Peridis dein Sira.—Regele in 16 sept. de Presidentele Ministeriului denumi pre generariulu Tsavellas.

G R E C I A - T U R C I A.

Foi francesci dein 9 sept. aducu dein Alexandria inscientiarea, cumca Mehemed Ali ar fi capetatu dela Porta demandare, ca se tiena gata trupe si nai, ca pre candu Sultanulu iva da semnu se pota lucra in contra Greciei.

R U S I A

Epistole dein St. Petru-burg cu datu de 18 sept. inscientiiza ca imperatulu prein Moscau a plecatu la provinciele de miadi, si ca in Kiew, Wosnesensk, Elisabethgrad etc. va se fia de facie la mustr'a trupeloru. Totu de odata foile rusesci aducu inscientiare despre latirea colerei dein Astrachan catra Saratoff, si guvernamentele centrali a Imperatiei.

A N T I C I T A T I.

„In a. 1834 se aflara in Tier'a romanescă in tinentulu Buzelui, nu departe de satulu Petros'a, suptu o pietra mare,—altii dicu ca pre culmea muntelui Istriza—mai multe anticitati prea frumosu lucrute, precum: tase, teiere cu margini intorse si cirade, urne, lampe, o diadema in forma de coruna, braciaria, si cercuri de aur curatu, in pretiu ca de 8000 galbeni. Pe unulu dein acele cercuri, ca de cincii degete in diametru si grosu de vreo cateva linei, se afla urmatoarele caractere: *ΧΑΡΤΗΖΕΙΣΗΠΥΧ*“ Atata continea Gazet'a ilustrata de Lipsia nr. 212.

Atadi inse de o data ne venira amana, si in aceeași gazeta nr. 221 de D. Bobrik, si in cea unguresca de la Clusiumita, „Erdélyi Hiradó“ nr. 290 de D. Thalson, doa deslegari, ce nu potemu ale lasa publicului nostru necunoscute.

D. Thalson dice: „literele -su grecesci, si afora de controversia parte dein anii dein urma ai secului IV, parte dein antaii ai secului V. Er' cuventele, ce le esprimu literele grecesci, sunt cuvente hunice, si inca dupa a mea splicare acestea: KHANFI JETKEFIG Fej Khoszoruja Crediu dara, cum ca afora de tota indola sta, cumca anticitalile aflate pe muntele Istriza au fostu orecandu tesaurulu lui Khane regelui hunicu, si anumitu coruna semnata cu litere a fostu coruna fiului sen Jetkefig, er' diadem'a a incoronatu fruntea principesei Khane.“ D. Thalson nu are neci cea mai mica indoiela despre adeverulu deslegarei sale, si se bucura, ca un bunu geniu ia reserbat'o domniei sale, dein care prea multa lumina va se se reverse spre istoria misicariloru dein seculu V, unei dein cele mai insemnate epoce a Europei. Acesta bucuria lasanduio, trecemu si la cea lalta deslegare.

D. Bobrik, Superintendente in Tapiau dein Borussia de resaritu asia scrie. „Inscriptiunea de

pre cerculu aflatu in Romani'a, dupa parere-mi, trebue cetita: Chapseji V. A. I. C. H. Fil E. Ch. seau: Chapseji Valachiae Turcicae Illustrissimi Clarissimi Hospodarii Filius E. — Emanuel?—Chapsejus. Ge ca litera la greci demultu parasitulu, ci ca semnu numerale retienutulu *Bav-Vau*,“etc.

Dupa deslegarea de antaiu istoria ar invetiá a cunosce, cumca Attila fiulu lui Chane in limb'a huniloru s'a chiamatu Jetkefig, si ca huniitogm'a acea limba graiau, care graiescu astadi ungurii, si prein urmare cumca aceste doua genti sunt totu un'a,—er' dupa adoua, cumca in Romani'a turcesca a fostu odinora un E. fiulu lui Chapseiu hospodariulu acei provincie. Adeveratu, de ambe partile interesante descoperiri, carora asemenea altele negresitu voru se mai urmeze. Noi dara neci nu cutezamu a ne dá parere, ci asteptamu. Pentru tota intemplarea, bine ar fi a cautá dein buna ora noului acelu hospodariu a Valachiei Chapseiu, un locu in seria principiloru romanesci dein al XV au XVI seclu, ca se nu ne aflamu strimtorati unde selu punemu.

Inse glum'a la o parte, noi suntem de o asia convingere, cumca cu asemene deslegari si asia facute nemica nu castigamu, neci istoria ce vremu a o ilustra, neci autorii unoru asia indrasnetie ci nentemeiate coniecturi. Asia lucruri mari meritiza o luare a mente mai seriosa, si pasi pre temiuri mai solide, de catu se pota cineva numai dupa umbra unei mici asemenari a ajunge la rezultate istorice de atat'a importantia. Istoria nu se mulțimesce cu pareri fundate pre coniecturi, si filologia numai atunci meritiza credetu in ochii criticului, candusi demustra aserțele dein pasiu in pasiu, si dein litera in litera.

B I O G R A F I A

PRINCIPE - P R I M A T E L U I J O S E F U K O P Á C S Y.

(Capetu)

Semne invederate ale incredentiarei regie asiediate in desteritatei sunt mai in colo urmatoarele, precum comisiunea in obiectulu scaldeloru de la Füred, in carea impleni lucrulu forte amesuratu scopului; tramiterea prein lege spre elaborarea operateloru sistematice ale tiei (1827: S. §. 2); denumirea de comisariu regiu spre a instalá pre f. D. Toma Tihanyi de comite supremu al comit. Tolna in 20 iuniu 1827.—Er' afora de aceste in diet'a de a. 1825 dupa dreptulu vechiu legatu de episcopatulu de Vesprimu potu se fia fortunatu de a pune coruna domestica pre capulu Inaltatei Regine Carolina Augusta.—De altmentre atatu in acesta, catu si in duratoriele diete de a. 1830 si 18^{32/36} areta elu mai de multe ori de catu odata credenti'asi neclatita catra Principe si patria, si puse la vedere a sa petrunde si diligetia nedesperata. Pentru asemenea merite alese prein Inalt. Principe in a. 1828 se denumi consiliariu secretu actuale intimu, si ca un renunitu cunoscatu de legi in mai multe cause ale Scaunului santu, si mai antaiu fu ordenatu judecatoriu supremu al Papei, er' mai in urma preste totu in tote causele judecatoriu delegatu primatiale. Ca episcopu de Alba Regale cu ocasiunea depunerei fundamentului baserecei catedrali in 23 aprile dein a. 1822 cu elocuentia usitata catra o adunare stralucita elu a tinentu cuventare baserecesca in limb'a unguresca, care se si tipari si totu in acel'asi anu in Posoniu luandu

cu lucrul parte dein sinodulu nation. in 6 octo-
vre cuventa cu energia catra parentii adunati.

La a. 1825 in diua episc. st. Augustinu, (28
aug.) dupa cesi impleni esercitiale spirituali de trei
dile, cu tota modesti'a, fora neci o pompa de in-
stalare pasí in scaunulu episcopatului de Vesprimu,
dein care inainte de elu 9 inisi se facura
Arciepiscopi de Strigonu. Ne descria a fostu a-
tunci bucuri'a diecesei vediendu, cuncá acela i
s'a datu parente si arcipastoriu, carele nascun-
duse in senii, si in etatea mai frageda educan-
duse aici, ér' mai tardiu stralucindu in varie dreg-
atorii eclesiastice, cu atate insusiri alese erá or-
nату, in catu de la gubernareai parentesca pe
dreptusi potea asceptá stare fericita si in florite.
Se bucurá nespusu cá l'a potutu recastigá si al
insemná siesi cu anelulu credentiei pe acela, de
carele fusese lipsitu pana la un tempu. S'a si ve-
diutu preste pucinu, ca la catu de intieptu gu-
bernatoriu se incredentia turm'a, si ce profetu
mare se facu in patri'a sa; cá ci grigea sa esten-
sa spre tote nu numai in epistole pastorali, pre
in care intotu anulu pentru toti ramii pastorirei
sufletesci a datu regule amesurate lipseloru tempului
ci a descoperitu-o inca si in alte ordeneli intiepte.
Asia pre Arcidiaconi i trimita preste anu
mai adeseori spre visitarea scoleloru satesci; pre
Vicearcidiaconi iau imputernicitu spre impleni-
rea unoru lucrari mai merunte; cu noue regule a
statoritu sfer'a dregatorie pentru preotii sei de
curte; in urma deficientiloru si clericiloru au datu
legi noue. Ér' elu insusi fiendu turmei totu de a
una esemplu stralucitoriu de al seu zelu si nepregetu
apostolicu a datu semne invederate nu numai a casa,
dar' si candu erá departatu de scaunulu episcopescu
in grelele visitatiuni canonice, pre carele imple-
ni iute si cu rara patientia: cu a sa visitatiune pa-
rentesca caletorindu 72 plebanie ale Somogiului,
ér' in Zala in 50 plebanie facendu visitatiune
canonica; ale carei scrieri, precum scimn, cu celu
antaiu esemplu le a compusu ungresce. Cu asta
ocasiune pre nenumerati au impartasitu dein sa-
cramentulu mirului, si cuventelei arcipastoresci
pretutendeni se audira, ca un apostolu indemnan-
du pre credentiosi la totu ce e bunu si santu.

Ci ca pre fiacare in sfer'a sa cu atatu mai
mare succesu se indemne spre lucrare cuventa,
n'au pregetatu a impintená si cu daruri pre ace-
ia, caroru a croitu legi. Asia pe Vicearci-
diaconi, inmarindule plat'a dein banii sei, iau fa-
cultatu se porte cinguri in colorea violei; si ce-
lu antaiu cinguru fiacarui Vicearcidiaconu l'a tra-
misu insusi ca daru de pasci, in 27 martiu dein
a. 1836; pre plebanii lipsiti iau mangaiatu cu a-
jutoriri mari dein cass'a diecesana subtu a sa gri-
ge crescuta bine, dar' si dein pung'a sa, anume
la venitul micu a plebanului si invetiatoriului
cetatianu a mai adausu dein camet'a fundatiunei
sale de 3,500 fl. w. A inmultitu plat'a preutiloru de
lenga sine, pre clerici, aretanduse la ale loru esa-
mine, iau desceptatu spre inaintarea dorita intru
scientie si portari bune: ne uitandusi ca in tem-
pulu seu se ingrigiesca si de aloru petrecere; si
pre alumnii mai insemnati iau ajutatu cu spese
spre susceperca graduriloru in scientie; ér' pre
invetiatori iau adamanitu cu insemne amesurate
meriteloru si cu impartiri de daruri. Precum neci
un meritu n'a remasu fora remunerare, asia neci
o scadere nu se lasá fora indreptare de Arcipasto-
riulu respectatu, gubernatoriu cu ochi pazitori; si
numai asia, prein impreuna lucrare aceloru dein

tote sferele se potu introduce arelu ordu frumosu
care in dieces'a nostra si acum se pote vedé,
a carei introducere e tem'a fiacarei chivernisiri.

Intr'aceea ca se nu lipsésca instrumentele
necesarie spre ajungerea scopuriloru, pentru a re-
pará basereci, locuente parochiali si scole, seau
unde nu semai potea, pentru ale edificá de nou,
s'a nesuitu a castigá ajutoriu dela patronii concer-
nenti, seau unde nu erau, dein fundulu relegio-
nariu; inse spre mai multe edificii de aceste a
datu multu deintr'al seu. Asia se radicara
subtu densulu in multe locuri mai multe edificii
de aceste. In bumorilei episcopesci acum
(1839) se cladesce baserec'a de plebania in Eós;
ér' in Szoroslak si Mindszentkál de mainainte se
edificara cu alui spese basereci bine proportiona-
te; in Sümegh, Monostor-Apáti si airea casele de
plebania si de scola, precum preste totu multe
cladiri economice dela elu si luara punerea in
stare mai buna.

Misicarea inainte a educatiunei poporului ca
a unui obiectu intru atat'a cerutu, totu de a una
ia fostu celu mai de frunte cugetu. Pentru aceea
radica in Vesprimu pedagogiu, cea mai mare par-
te cu a sale, ér' de alta cu spese dela Capitulu;
pentru aceea cladí éراسi in Vesprimu pre locul ca-
sei parentiloru sei scola elementare; pre carea o
dota cu fundatiune ca invetiatoriulu se pota traí
cuventu si pruncii fora a platí. Pentru aceea re-
munerá pre invetiatorii mai seraci; pentru aceea
impartia in toti anii in tota dieces'a ne numera-
te carti de cetitu, catechismi si istorie biblice:
carti de aceste dein tipografi'a Universitateri in
mai multe mii esemplari cumparandu spre acestu
scopu. Ér' pre pruncii mai antaiasi data cumine-
catori iau daruitu cu iconutie frumoase, ce presen-
tau cin'a dein urma, pre care spre acestu scopu
cu inspriptiunea: carele manca pana a ace-
sta in eternu va via (Ioane 5, 59) demandá ale
delineá in Viena. Preste aceste si alte fapte a-
nuncia nesuentiele Arcipreutului indreptate spre
inaintarea scientieloru, spre binele diecesei si a
omenimei intregi. Cá ci ca se nu memorámu in-
vetiatur'a multoru scolari ajutata prein densulu,
binefacerilei facute in tempulu colerei, ajutore-
ntielei date pentru varie asiediamente dein patria
si darurile mari impartite mai alesu vinerea
(pre care le impleniá asia, catu se nui scie ma-
n'a stenga ce face drépt'a), pre sém'a gimnasiu-
lui dein Kaposvár déde 12 mii fl. w.; Societatei erudite
unguresci, carei fusese membru de onore, 2500 fl.
w.; spre asiediamentu redicandu pentru sustienerea
nebuniloru 10 mii fl. w.; pentru Cas'a Comitatu-
lui 1500 fl. w., si pentru capel'a de acblo éراسi
1000 fl. w.; pre sém'a misiuniloru americane
mai multe mii de fl; pre sém'a celoru damifica-
ti prein esundarea dunerei in a. 1838 afora de
ce a tramisu in natur'a si sumele mari pentru
particulafi, 5,000 fl. w.; totu cu asta ocasiune
intu ajutoriulu unoru institute publice darui 750
fl. w. In urma a datu sume nenumerate si pentru
edarea multoru opuri renumite. Asia invetiaturu
Podhráczky cu alui liberaletate a datu la lumina o-
purile intitulate: Kéza Simeon, St. Stefanu etc. si
'Cronicon Budense', — dar' si alti invetiati intru
edarea fructului mentii loru, si multi artisti spre
ase poté desfasurá dela densulu avura partini-
re *).... (Relig. si Educative.)

*) Ce a mai facutu acestu barbatu mare ca Printate, spe-
ramu cá preste pucinu vomu poté supléni. Red.

S U P L E M E N T U.

O M U L U.

(Urmare)

OMULU conceputu cu tote antaiaetatile sale, deca portarea respunde acestoru antaiaetati, sta intr'o demnetate—dignitas—, in catu neci o data e cu potentia al socoti mare in destulu: Si dein maiestri'a si pomp'a, care se impreuna in cor-pui, apare, ca elu e mai multu de catu o vita nobilitata, si are se se impulpe dupa scopuri mai inalte. Dumnedieu nu fora causa ia radiatu capulu spre ceriu: elu neci odata sesi uite, ca e al ceriului si nu al pamentului. De care si for-marea corpului seu marturisesce, pentru aceea vorbescu mai chiaru si mai respicatu intogmiri-le si facultatili spirituali, care in aloru desvol-tare sunt nefinite, si togma pentru aceea nu se potu strimtori in angustulu spatiu al vietii pa-mentesci. Omulu, acest'a io cere natur'a, trebue se nesusca catra a sa inaltime cuvenita prein neincetata innobilare de sine, prein propasitoria cultivare a spiritului si a animei. E o destinati-une ce nu se pote nega, ca omulu pre neci un gradu al culturei se nu stee in locu, ci necur-matu poterea si voientia sesi o indrepte spre a- ceea, ca elu neincetatu se fia mai prevediatoriu si mai bunu. Tota prerogativ'a castigata a su- fletului e numai o trasura pentru pictur'a pom- posa, pre carea numai singura eternitatea o po- te deplinu. Cum ca omulu are ratiune si voien- tia libera, aceeai da antaiaetate numai preste a- animari, caroru in loculu ratiunei instinctulu or- bu, in loculu voientiei libere boldalu semtiurescu este datu; pretiu propriu, pretendere drepta de stimatiune curata dela toti cei cu mente si pla- cerea lui Dumnedieu si-le castiga omulu numai prein bun'a intrebuentiare a antaiaetatoru sale. Asi invinge anim'a in tacere, ai lapeda plecarile cele mai dulci, indata ce multiamirea loru sta in contra detorentiei, a nu suferi de a fi retrasu dela bine prein neci o piedeca, prein neci o greu- tate, prein neci o contradicere, prein neci o ne- cadire; a aduce vertutei sacrificiulu greu fora a fi cunoscutu si amiratu—acest'a e frumosu si ma- retiu, si numai asia descopere omulu demneta- tea naturei sale. Inaintea lui Dumnedieu si a o- meniloru intielepti fia carele numai atat'a valore are, de catu pretiu e prein launtru seu. Celu mai inaltu pre pamentu fora pretiu dein launtru e numai pamentesce mare, si celu mai micu pre- in nobiletatea sufletului seu e inaltiatu preste ori ce mesura pamentesca. A cunosce adevverulu, a a- ma frumosulu, a voi binele, a face ce e mai bu- nu, singura acest'a deplinesce pre omulu bunu, pre catu deplinirea, prefaptiunea se pote impreuna cu natur'a omenesca; amorea si benefacerea este estime, si umiletatea modesta acoperementu. Ne- curmatu si ne incetatu a invetiã si a nesuã du- pa mai bine, acest'ai e chiamarea—dinstatiu- nea—, scopulu estentiei lui aici, caruia tote tre- buentiele de giosu a pamentului au numai sesier- besca: facultatea mentii lui are de ase pface ratiune, semtirilei mai fine au de ase cultivi spre arte, indemnurile spre amore omenesca, fiacarea trebuentia particulare este se fia un pantece, in care se incoltiesca mugurulu omanetatei. Tre- buentia nutrementului selu indemne spre lucrare, spre insocire, spre ascultare de legi; indemnulu sexualesca inca si in aspra anima a neomului se im- plante sociaetate, amore conjugale, parentesca si pruncesca, precum si ostenelele duratoric si grele

se ile faca pentru genulu seu placute, pentrucã le intreprende pentru ai sei.

Dumnedieu cu asta destinatiune ia datu de odata omului sorteã propria in mana. Omulu nu ar potẽ traã, deca nu ar invetiã asi intrebuentia ratiunea. In data ce elu face aceea vedi bine ca i se deschide port'a catra mii de retaciri si smen- teli, dar' togma prein aste smenteli inca si dru- mulu spre o mai buna intrebuentiare a ratiunei. Cu catu smentelilesi le cunosce mai iute, si cu catu mai vertosu se resolve de a le indrepta: cu atatu ajunge elu mai de parte, si cu atatu ca- stiga in omanetate mai multu, pre carea cauta se o cultivate, deca nu voesce a suspina seculi intregi subtu sarcin'a culpei proprie.

Ori catue de anumita destinatiunea omului, pre atatu e si instrainatoria si nu se pote nega, cum- ca pre pamentu intre tote creaturele omulu re- mane mai departe de scopulu destinatiunei sale. Tote animarile ajungu ce au se ajunga amesura- tu organismului loru; numai singuru omulu nu. Omanetatea asemene lui Dumnedieu in curatulu si vastulu sensu al cuventului la cei mai pucini omeni e propriulu studiu al vietii; cei mai multi tardiu numai se apuca de ase cuprinde cu ace- la, si la cei mai buni indemnurile de giosu de- tragu pre omulu inaltu nu arare ori pana la vita. Pentru vita darulu maternu al naturei, instinctu- lu, e celu mai sicuru conducatoriu; omulu tote celu ducu mai aproape catra scopulu destinatiunei sale trebue mai antaiu sele invetie cu ostenela, si mai cu sema le invetia ne deplenu, pentru ca elu impreuna cu sementiele ratiunei si ale ver- tutei eredetiza si prejudecia si portari rele, si in mersulu catra adevveru si libertatea sufletului e ingreniatu cu catene de tote speciele Urmele de bar- bati divini facute, pre care inaintea sa si impre- giurusi le ar potẽ obserba, sunt amestecate cu atate alte, pre care au amblatu omeni rei, de carii acele atatu sunt de calcate un'a intr'alt'a, in catu nu e mirare, deca cei mai multi se mi- sica comodu pre largulu drumu al comunetatei, ca si, candu nu s'ar sci ca scopulu destinatiunei omenesci jace in nemarginime. Prein aceea se po- te dechiarã, ca de unde evine, cumca omulu, ca- rele pre sine se tiene de cea mai inalta valore, adeseori se vende totusi pentru celu mai micu pretiu; prein aceea se deslega contradicerea omu- lui cu sine insusi: elu crede in Dumnedieu, si nu ama ce e dumnedieescu; elu stima vertutea si se inchina passiuniloru; elu speriza ne morire, si se da dupa trecatorime; elu vre se fia fericitu, si se rapediesce in stricatiune; elu vre se fia so- cotitu de amicu al adevverului, si sta tare in re- tacela; elu se premaresce cu demnetata ome- nesca, sii place a remane vita. Unde semtiuale- tatea asia de usioru intuneca ratiunea, si omulu cu ostenela trebue se se radice dein lutulu semtiua- letatei, acolo o ast'forma de fenomenu nu e mai multu enigma. Tota compusetur'a omaneta- tei in omu prein genese spirituale, prein educa- tiune e legata de olalta cu parentii, invetiatorii, amicii, cu tote cercustarile dein cursulu vietici, asia dar' cu poporulsi cu parentii accluiasi, ba in urma si cu intraga catena a genului, care in vre o variga atinge vre un'a dein poterile sufle- tului seu, intru atat'a catu ar fi de minune, de ar fi alt' mentre pre pamentu, unde tote asia sunt de varie, unde atatea amestecaturi lucra spre ge- nulu nostru pre carele plasmuitori'a providentia pre asia cali ne asemenelu porta mai de parte.

Retacirile dela cărarea catra inaltulu scopu a destinatiunei omenesci nu se potu incungiurá, pana ce voru mai fi omeni, a caroru ratiune cu sentiualeitatea jace in lupta ne asemene. Planulu culturai sufletului nu arare ori e fructulu impresiuniloru antaie, pre care in anim'a unui omu le face locuenti'a si antai'a cercustare. Impresiunile aceste sunt mai cu same cele mai vechi, si prein tota viétia cele mai vioie, de ci ele dau si colorea cea antaia pe tabl'a nescrisa a sufletului, pre carea tempulu urmatoriu arare ori o sterge de totu. Intre asia relatiuni si cercustari ne asemene omeni particulari si popore intregi pre a-loru carare de cultura cum ar poté se tiena pasire asemene?— (Va urná)

Deprinderile Museloru.

Clio sapa in metale istoriele trecute,
Spune se urimu pecatulu, si se traimu in virtute.
Caliope n versuire si cantare maiestosa
Ne arata cum facúra fapte multi eroi frumose.
Melpomene seriosa cu o spata ce scilpesce
Pre tiranu intr'al seu scaunu sangerosu lu-pedepsesce.
Tali'a cea gratiosa de portári cumoscatoria
In teatruri dá invetiuri de anima 'ndreptatoria.
Terpsicore cea usiora dantuesce cu frumsetie,
Bucurosa este gat'a juni si fete se invetie.
Euterpe voiesi afla 'n armonia pastorésca
Pre cimpoi si flueru simplu canta pacea angerésca.
Eraton cu lira, arpa anim'a o indulcesce,
Elegii de ea invétia amarezulu candu gelesce.
Polimni'a spune verb'a cum se fia accentata,
Legi croiesce la oratori spre vorbire regulata.
Uran'i'a calculéza ale astreloru amblare,
Ea mesura si pamentulu; tote cunoscute are.

M.

ARTICLI DE LEGE URBARIALI

(Urmare)

§. 5. Sessiones urbariales sunt numerice omnes illae sessiones, quae occasione conscriptionis urbarialis in anno 18^{19/20} peractae, pro talibus sunt conscriptae vel subseque ex conscriptis ad tunc sessionibus sunt multiplicatae; hujusmodi sessiones constitutivo etiam extravillano providendae erunt, exceptis tamen sessionibus, occasione mentionatae conscriptionis nullo extravillano provis, cathegoriae inquilinalium sessionum accensendis.

§. 6. Stabilito juxta praemissa aliquo in loco urbarialium sessionum numero, circa applicationem quantitatis constitutivi, pro illo loco in serie classificationis defixi, sequens occasione urbarialis exequentionis cynosura erit observanda:

1) Quantitate anno 18^{19/20} conscripta, pro constitutivo concernentis coloni sessionali quanto reputata, juxta principium in articulo I. enunciatum e moderna urbarialium praestationum quantitate erit determinandum, an constitutivo sessionali provisus colonus, pro integrae, mediae, vel minoris etiam sessionis colono sit considerandus; et si ex conscripta quantitate praesente in urbario determinatum sessionale constitutum colono proportione in illa, qua sessio illius pro integra, media, vel minori etiam sessione jam stabilita est, assignari nequiret, tunc defectus in sensu articuli I. a fundis, prae manibus nefors colonorum adhuc praexistentibus, et juxta articuli I. §. 1 hunc in finem destinatis, erit supplendus; in illo autem casu, ubi defectus, ob fundorum hunc in finem

destinatorum haud praexistentium, suppleri, non posset, praestationes et servitia urbarialia quantitati fundorum per colonos tentorum a proportione nabuntur. Supte intellecto, quod posteaquam colonicaturae, in anno 18^{19/20} conscriptae juxta praescriptum articuli I. §. II. praemissa legali etiam supplementatione, legali in quantitate colono extradatae essent, extradatum quantum excedentes, quocunque subtitulo prae manibus colonorum reperibiles fundi, tanquam allodia, in proprietatem Dominorum terrestrium deveniant; qui tamen hos concernentibus colonis erga servitia, a stabilitis de praesenti urbarialibus distincta, mutua, cum interventu introductoriae urbarialis comissionis conventionione regulanda, et praestationes de iisdem dandis hucdum vigentes non excedentia, per decursum 7 annorum ita relinquere tenentur, ut non nisi evoluto hoc termino juxta analogiam articuli 26 et 30 anni 1791 intuitu extirpaturarum praescriptam, in allodiale Domini terrestris usum converti possint.

2) Si colonum, ex fundis citra conscriptionale quantum hucdum usuatis, juxta praemissa principia resignare debere contingeret, tunc colonus, quinam e hucdum per eundem usuatis fundis eidem in competentiam relinquatur, optionem habebit.

3) Stabilitis juxta praemissa sessionibus urbarialibus, coloni servitia et praestationes urbariales praesenti in urbario determinatas, illa in proportione praestabunt, in qua proportione erunt constitutiva iisdem assignata, ad constitutiva sessionalia praesenti articulo defixa.

4) Praestationes et servitia urbarialis octavalitatis mensura sunt computanda.

§. 7. Circumstantiis id exigentibus, in extravillanis, defectus pratorum cum agris et vice versa agrorum cum pratis appropportionatim compensabitur.

§. 8. Vineae in constitutum sessionale ibi tantum computabuntur, ubi antea etiam, partem ejusdem effecerunt.

§. 9. Constitutiva sessionalia occasione introductionis urbarii stabilita tam intra quam extravillana dismembrare, illa divisione, concambiatione, vel abalienatione mediante diminuire, colonis vetitum est; avulsas tamen constitutorum partes, domini terrestres a quibuscunque via urbariali simpliciter rehabere poterunt, acquirenti contra abalienantem regressu, in salvo manente; et quod similes abalienationes, nec cum consensu dominorum terrestrium suscipi possint, eatenus invigilare, tabulae urbariali incumbet.

§. 10. Quodsi dominus terrestris, necessitate vel commoditate sua id exigente, fundum extravillanum, aut extravillanas appertinentias allodiaturis permutare vellet, id eidem, dato in natura aequivalenti, praestitaeque intuitu superaedificatorum et meliorationum plenaria indemnitate, via urbariali integrum erit.

§. 11. Subditis, quitaes inhabitant, vel colunt fundos, qui secundum principia articulo hoc et praecedenti stabilita colonicaturis adnumerari non possunt, libera cum dominis terrestribus in eunda conventio, pro futuro etiam in salvo relinquatur.

Dein ORGANULU LUMINAREI semestr. I se mai afla numeri intregi. Atat'a la intrebările unoru deintre onoratii cetitori, carii voru se ai-ba foi'a nostra dela inceputu.